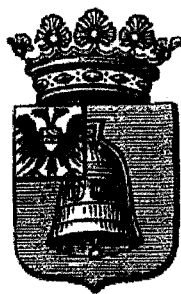
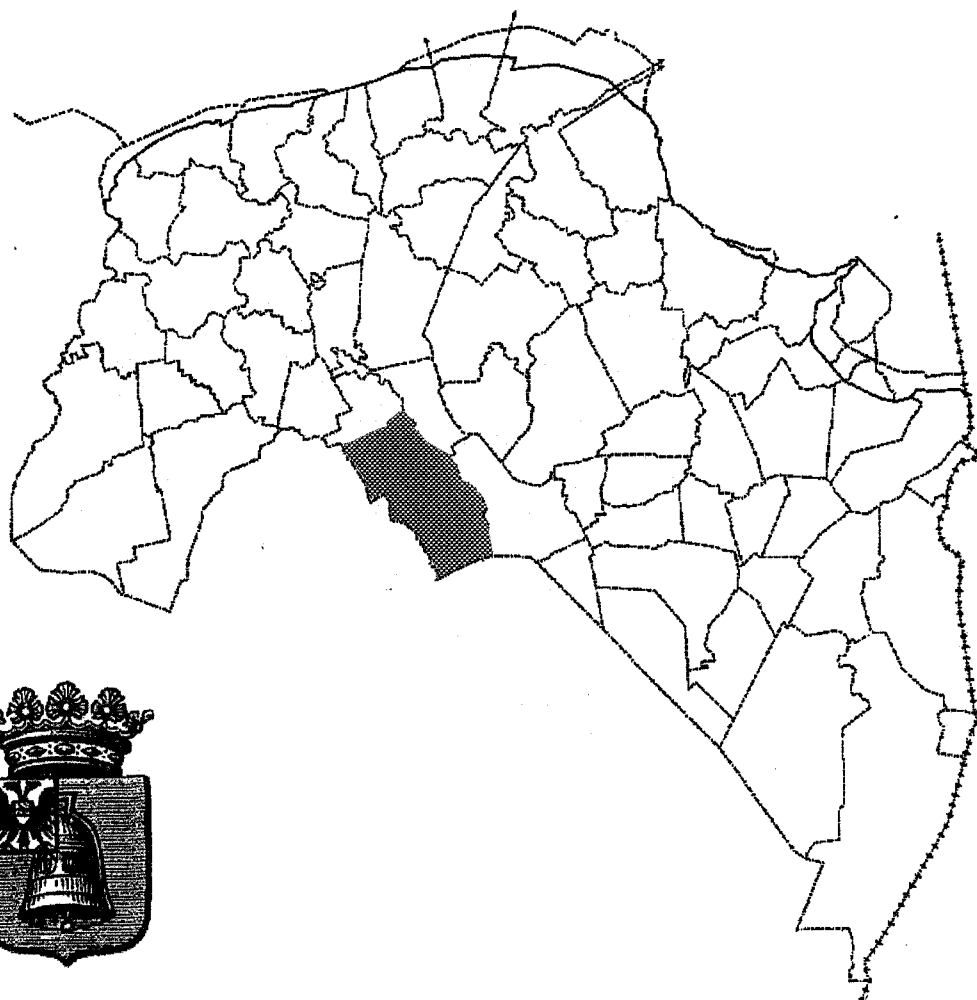

Inventaris van de
A R C H I E V E N

van de gemeente

H A R E N

1811 - 1989

H . M . D r ö g e

INVENTARIS
VAN DE ARCHIEVEN
VAN DE
GEMEENTE HAREN
1811 - 1989

Deel 1	Archief gemeente Haren (Inclusief plaatselijk bestuur 1798-1810)	1811 – 1920
Deel 2	Archief gemeente Haren	1921 – 1989

Colofon:

Inventaris archief gemeente Haren 1811-1989 : Henk Dröge, bureau Doxsupport
Jaar : 2005
Foto's : gemeente-archief Haren

Omslagontwerp en druk : Provincie Groningen
Jaar : 2005

Voorwoord

In het najaar van 2003 heb ik samen met mijn directeur Roelof Timmermans een bezoek aan de gemeente Haren gebracht om een opname te maken van de werkzaamheden die uiteindelijk hebben geleid tot de beschrijvende inventaris over de periode van de start van de gemeente Haren in 1811 tot het jaar 1990.

De toegankelijkheid van het archief was voorheen enigszins gewaarborgd door een plaatsingslijst van het alleroudste archief en enkele dossierinventarissen die een ingang vormden op het archief vanaf 1920.

De archiefmedewerkers konden aan de hand van deze ingangen hun weg in het archief wel vinden, maar in verband met de openbaarheid van de archieven was het gewenst dat er een beschrijvende inventaris vervaardigd zou worden, zodat het archief vrijgegeven wordt voor onderzoekers en andere belangstellenden. Ook de materiële verzorging van de archivalia liet sterk te wensen over.

Zowel het alleroudste gedeelte alsook het nieuwere (minder oude) gedeelte was niet verpakt in de verplichte -zuurvrije- materialen, terwijl opschoning en sanering van overbodige stukken geen overbodige luxe bleek. Een archief dat ontdaan is van voor vernietiging in aanmerking komende stukken is veel toegankelijker, overzichtelijker en dus gebruiksvriendelijker.

De inventaris "archief van de gemeente Haren 1811-1989" bestaat uit twee deelinventarissen, te weten de periodes 1811-1920 en 1921-1989. Deze jaartallen zijn niet altijd strikt gehanteerd en overlappen elkaar deels. Vooraf aan de inventaris wordt nog een klein stukje archief van het Plaatselijk Bestuur van Haren gedurende de periode 1795-1810 beschreven.

Bij de deelinventaris 1921-1989 zijn een aantal bijlagen bijgevoegd.

Voor het gebruik van de inventaris 1811-1989 verwijs ik u naar de inleiding direct voorin de inventaris.

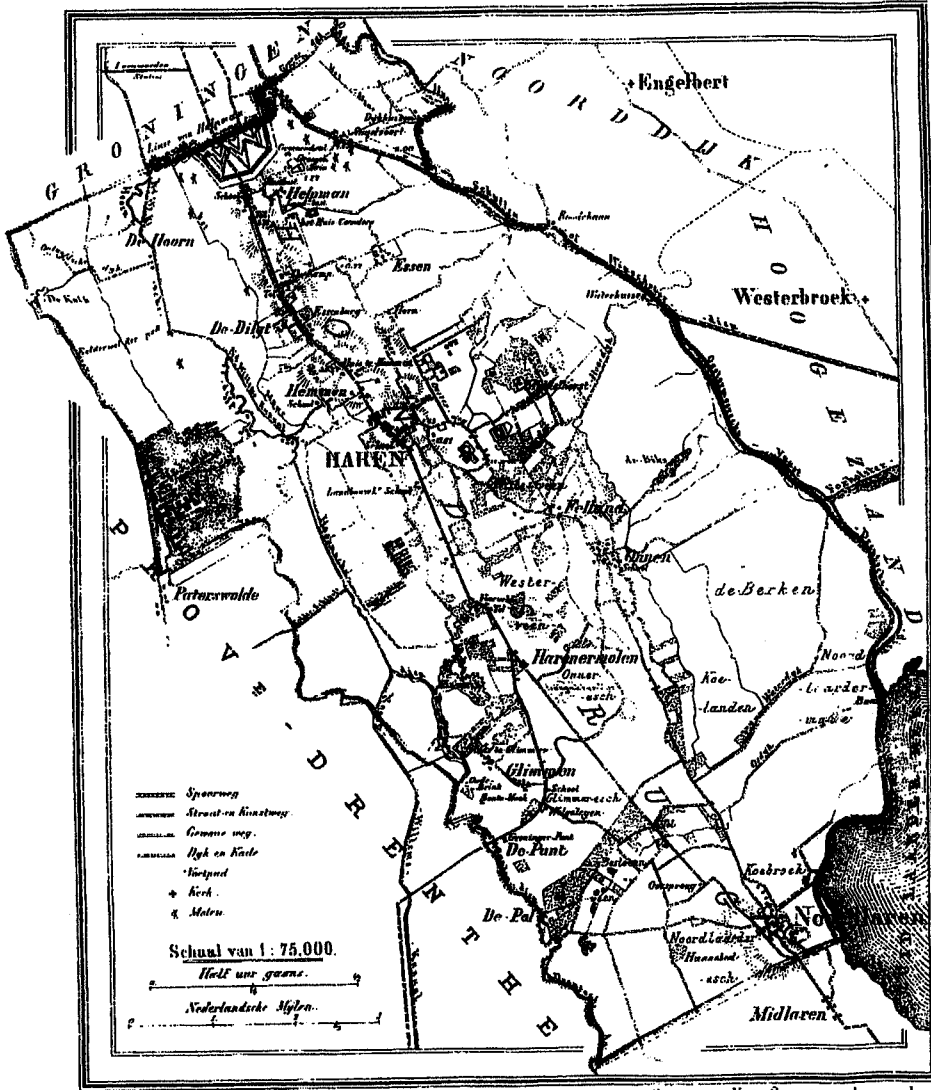
Als medewerker van het bureau DOXsupport heb ik de inventarisatie ter hand genomen.

Als niet-geboren, maar wel getogen Harenaar was dit voor mij een "klus" met een bijzondere betekenis, omdat ik in Haren mijn jeugd jaren heb doorgebracht en na diverse omzwervingen in het land weer in Haren ben neergestreken.

De inventaris is door de provincie Groningen als boekwerk uitgegeven. Hiermee is de toegang tot het gehele bestuurlijk en ambtelijk handelen van de gemeente Haren vanaf het begin van de bestaansperiode in 1811 tot en met 1989 aan de hand van één inventaris snel en overzichtelijk te raadplegen.

Rest mij om de medewerkers van de afdeling Systemen en Informatie van de gemeente Haren zeer hartelijk te danken voor hun collegialiteit en betrokkenheid. Ook Rita Jonker van de Provinciale Archiefinspectie verdient een woord van waardering voor haar begeleiding. Last but not least mijn eigen 15-jarige zoon Matthijs, die mij bij heeft gestaan met alle automatiserings- en tekstverwerkings perikelen.

Henk Dröge, januari 2005

Getekend door J. Kuypre.

6239 Buunders. 2900 Inwoners.

Uitgave van Hugo Suringar te Leeuwarden.

**INLEIDING
OP DE
INVENTARISSEN**

INHOUDSOPGAVE VAN DE INLEIDING

I	Gemeente Haren 1811-1989 – de ontwikkeling van een gemeente	6
II	Gemeente Haren 1811-1989 – de bestuurlijke en ambtelijke organisatie	7
III	Het archief van de gemeente Haren	11
IV	Verantwoording van de inventarisatie archief 1811-1989	13
IV-a	Algemeen	13
IV-b	Periode 1811-1920	13
IV-c	Periode 1921-1989	14
V	Aanwijzingen voor de gebruiker	15
VI	Geraadpleegde literatuur	15

INLEIDING

I Gemeente Haren 1811-1989 de ontwikkeling van een gemeente

De gemeente Haren had gedurende de 19^e eeuw een sterk agrarisch karakter. Landbouw en ambacht waren de voornaamste middelen van bestaan. De producten werden grotendeels in de eigen omgeving verkocht.

Dit voorbeeld van landelijke rust zou lang blijven bestaan. Het inwoneraantal in 1830 bedroeg 2197 zielen. In 1890 bleek dit te zijn uitgegroeid tot 3865. Gemiddeld betekende dit een jaarlijkse toename van 28 inwoners.

Vanaf 1890 lijkt de periode van langzame groei voorbij. De landbouw bloeide op en de gemeente Haren werd tevens een populaire vestigingsgemeente voor gepensioneerden en beter gesitueerden.

De ontwikkeling van Haren kon niet los gezien worden van de aanwezigheid van de grote buurman Groningen. Drie keer moest Haren grondgebied aan Groningen afstaan.

Aanvankelijk lag de grens tussen de beide gemeenten bij het Boschhuis tegenover het Sterrenbos. Waar voorheen de vestingwerken hadden gelegen werd in het jaar 1884 de gevangenis (de huidige van Mesdagkliniek) gebouwd. Men achtte het wenselijk dat dit gebouw in de gemeente Groningen kwam te liggen en dit had tot gevolg dat de grens verlegd werd naar de Natte Brug.

Een veel grotere wijziging betrof de annexatie van Helpman door de gemeente Groningen met ingang van 1 januari 1915. De noordelijke grens verschoof in zuidelijke richting van de Nattebrug tot de Esserweg.

De annexatie was niet zo onlogisch; Helpman was een wijk in opkomst die naar Groningen toegroeide.

De gemeente Haren was in een keer een derde deel van de bevolking en 12% van het toenmalige grondgebied kwijtgeraakt. Wat overbleef was een landelijke gemeente met een losse en ruime bebouwing in de woonkernen. Toch zou dat snel veranderen.

In de jaren '20 werd de wijk Tuindorp gebouwd en Haren breidde vanaf 1935 verder uit. Een in dat jaar goedgekeurd uitbreidingsplan vergrootte de woonfunctie in en nabij het centrum van het dorp.

Tussen 1920 en 1940 verdubbelde het bevolkingsaantal tot bijna 10.000 inwoners. De toename werd na de Tweede Wereldoorlog alleen maar versterkt. Haren werd een echt forensendorp mede door de beperkte woonmogelijkheden in de stad Groningen.

Vanaf de jaren '60 werden zelfs complete woonwijken gebouwd. De Molenbuurt, Maarwold en Oosterhaar werden buitenwijken aan de rand van het dorp. Ook Glimmen en Onnen breidden, zij het op kleinere schaal, uit.

Ondertussen werd er wederom aan Groningen gemeentegrond afgestaan. Een gedeelte van de Veenweg bij Eelderwolde en een stukje Hoornschedijk gingen per 1 januari 1969 over naar de Martinistad. Waterhuizen behoorde vanaf die datum bij de gemeente Hoogezand-Sappemeer.

Behalve het inwonertal groeiden ook de voorzieningen mee. Het centrum van Haren groeide uit tot een volwaardig winkelgebied. Sportaccommodaties zoals het sportcentrum Schariakenhof en de diverse complexen voor buitensporten voldoen aan de eisen van deze tijd. Het wegennet is regelmatig aangepast en de recreatieve voorzieningen (het Paterswoldse- en het Zuidlaardermeer, de Appèlbergen, het Boeremapark, het Quintusbos) zijn, net als diverse culturele voorzieningen, ruimschoots voorradig.

Het aantal arbeidsplaatsen in de gemeente Haren steeg dermate dat de term 'forensenplaats' niet geheel meer van deze tijd is.

Al met al heeft de gemeente Haren ondanks alle veranderingen nog altijd zijn eigen specifieke gezicht van een groene en vriendelijke woonomgeving.

II Gemeente Haren 1811-1989 - de bestuurlijke en ambtelijke organisatie

Voordat de gemeente Haren in 1811 ontstond was Haren en omstreken onderdeel van het Gorecht. Het Gorecht had geen bestuur. Dat werd uitgeoefend door de magistraat van Groningen. In 1795 veranderde het één en ander. De Bataafse Republiek ontstond en ingezetenen rondom de stad Groningen wilden niet langer geregeerd worden door burgemeesters en raad van Groningen. Deze verandering maakte onder meer plaatselijke besturen noodzakelijk. In 1798 werd het Plaatselijk Bestuur Haren ingesteld, dat het territorium Haren, Helpman, Onnen en Noordlaren omvatte.

In het jaar 1810 werd Nederland ingelijfd bij het Keizerrijk Frankrijk. Gevolg hiervan was dat het land bestuurlijk opnieuw werd ingedeeld. De plaatselijke besturen verdwenen.

In 1811 werd de gemeente Haren gevormd. Het grondgebied was hetzelfde als onder het Plaatselijk Bestuur. Het gemeentebestuur was samengesteld naar Frans model en bestond uit een maire (burgemeester) en een conseil municipal (gemeenteraad) van zes leden, aangevuld met enkele notabelen die de vergaderingen bijwoonden. De maire werd bijgestaan door een adjunct-maire. Zij waren geen lid van de conseil municipal. De maire had verreweg de meeste bevoegdheden. De conseil municipal, benoemd door de prefect van de provincie Groningen, had slechts inspraak bij de behandeling van de begroting en de jaarrekening.

De taken van het gemeentebestuur waren in die eerste jaren de heffing van rijksbelastingen en het bijhouden van de burgerlijke stand. Ook was het gemeentebestuur verantwoordelijk voor het onderhoud van de wegen en de openbare werken.

De maire was als hoofd van de politie verantwoordelijk voor de openbare orde. Daarnaast hield hij toezicht op het kerkelijk leven, de armenzorg en de gezondheidszorg.

De gemeente Haren was sterk gebonden aan het provinciaal bestuur. Voor alle besluiten was goedkeuring vereist.

In 1819, na de Napoleontische tijd, werd een nieuwe bestuursstructuur in de vorm van het "Reglement van Bestuur voor het Platteland der provincie Groningen" van kracht.

Wijzigingen waren onder meer veranderingen van namen van gemeentebestuurders en hun benoeming. Tevens nam het aantal gemeentelijke taken toe.

De maire werd vanaf dat moment schout genoemd. Het conseil municipal kreeg de naam gemeenteraad en de adjunct heette voortaan assessor. De assessor werd ook lid van de gemeenteraad. De schout werd benoemd door de koning en de raad door gedeputeerde staten. Op voordracht van de gemeenteraad benoemde gedeputeerde staten twee assessoren. In Haren kwamen zes mannen in de raad, waarvan er twee assessor werden.

De invloed van de schout in het gemeentebestuur was zeer groot. Naast zijn voorzitterschap van de raad was hij ook secretaris en derhalve verantwoordelijk voor de voorbereiding van alle beslissingen.

Bij het staken van de stemmingen was de stem van de schout doorslaggevend. De taken van de schout waren het uitvoeren van wetten en besluiten van de koning, het bijhouden van de burgerlijke stand, het hoofd van de politie en het houden van toezicht op de kerkelijke en armengoederen.

Gezamenlijke taken van schout en assessoren waren de handhaving van de openbare orde, het zorgdragen voor openbare veiligheid en inkwartiering, het controleren van de staat van openbare werken, markten, postdienst en handel en het beheer van de gemeentegoederen.

De gemeenteraad droeg zorg voor het opstellen van verordeningen en voor de financiën. Het gemeentebestuur bleef sterk gebonden aan de goedkeuring door gedeputeerde staten.

Dat schout en assessoren een democratische inslag hadden blijkt uit onderstaande:

Het eerste verbaal uit de vergadering van schout en assessoren dd 8 maart 1820
De assessoren Roelf Koops en Jan Vos present zijnde, heeft de schout voorgedragen
dat voortaan alle zaterdagen, des morgens van elf tot twaalf uren in het huis der
Gemeente, gezamenlijk door den schout en assessoren zitting te houden, ten einde
de ingezetenen in de gelegenheid te stellen om wanneer zij verkiezende iets voor te
dragen zich aldaar op den bovengenoemde tijd zouden kunnen vervoegen.
Waarover gedelibereerd zijnde:
Is goedgevonden om zulks bij publicatie ter kennis der ingezetenen te brengen met
van het hier bepaalde
J. van Trojen, schout der gemeente Haren

In 1825 werd een reglement ingevoerd, dat gold voor het plattelandsbestuur in heel Nederland. De schout kreeg de naam van burgemeester en hij kreeg meer mogelijkheden tot zelfstandig handelen. Enkele taken die hij eerst met de assessoren moest uitvoeren kon hij nu alleen doen. Van zijn handelen deed hij alleen verslag aan de assessoren. Onveranderd bleef de binding van het gemeentebestuur aan gedeputeerde staten.

Door de inwerkingtreding van de nieuwe Gemeentewet van minister Thorbecke in 1851 werd de organisatie van het gemeentebestuur sterk veranderd. Een verandering die de basis vormde voor het besturen van gemeenten gedurende anderhalve eeuw.

De benoeming van de burgemeester door de koning bleef gehandhaafd. De gemeenteraad werd gekozen door 115 mannelijke ingezetenen, die een bepaald bedrag aan belasting, het zgn. censusrecht, betaalden. De zeven raadsleden werden voor een periode van zes jaren gekozen. Om de twee jaren traden twee raadsleden af.

De raad koos zelf uit haar midden de wethouders, de opvolgers van de assessoren. Het college van burgemeester en wethouders vormde het dagelijks bestuur, maar de hoogste beslissingsbevoegdheid lag bij de gemeenteraad. Tot 1872 bestond de gemeenteraad uit zeven leden; daarna werd dit aantal uitgebreid tot elf leden.

De bevoegdheden van de burgemeester werden behoorlijk teruggedrongen. Zijn belangrijkste taak was het handhaven van de openbare orde; tevens bleef hij hoofd van de politie.

De taken van de gemeente waren verder het innen van belastingen, het onderhouden van de openbare werken, de zorg voor gezondheid en veiligheid, het onderwijs, de armenzorg, de militaire zaken, de organisatie van de verkiezingen, het maken van jaarverslagen en het bijhouden van de burgerlijke stand en het bevolkingsregister. De uitgevaardigde verordeningen waren nog steeds aan de goedkeuring van gedeputeerde staten onderhevig.

Door onder meer de toename van de bevolking en de overheidsbemoediging werden de gemeentelijke taken in de loop der jaren steeds uitgebreid. De Hinderwet van 1875 verplichtte gemeenten tot regeling van het toezicht op inrichtingen die gevaar, schade en hinder kunnen veroorzaken. Er ontstond een groeiende aandacht voor openbare zedelijkheid, zodat er onder meer toezicht werd uitgeoefend op plaatsen waar sterke drank werd geschonken. De volkshuisvesting kreeg door de invoering van de Woningwet in 1901 meer aandacht.

Gevolg hiervan was dat er meer mensen in dienst van de gemeente traden.

In 1875 bestond de gemeentelijke organisatie uit een burgemeester/secretaris, een bode/veldwachter die tevens belastinginner was; verder waren actief een gemeentebestuurder en een opperbrandmeester; later kwamen daarna nog een gemeentegeneesheer, een vroedvrouw, een gemeentearchitect, klerken, opzichters en werkbijstanders bij.

Aanvankelijk bekleedde de burgemeester ook nog de secretariaatsfunctie, maar vanaf 1907 had de gemeente Haren, in de persoon van J. Winters, haar eigen gemeentesecretaris.

De gemeenteraad was vanaf 1919 een afspiegeling van de politieke keuze van de gehele bevolking door de invoering van het algemeen kiesrecht.

Naarmate de 20^e eeuw vorderde namen de gemeentelijke taken verder toe. In 1926 bedroeg het aantal personeelsleden 22.

De eerste aparte tak van dienst was het gemeentelijk Gasbedrijf in 1935. Later zouden het Grondbedrijf en de dienst Gemeentewerken volgen. Het proces van bureaucratisering en uniformisering van het lokale bestuur in de 20^e eeuw was toen al lang in gang gezet.

Gedurende de Tweede Wereldoorlog werd Haren tijdelijk bestuurd door een NSB-burgemeester en twee wethouders van dezelfde stroming. Na de oorlog werd er eerst een tijdelijke gemeenteraad benoemd, die vervolgens plaatsmaakte voor een gekozen raad.

De gemeentesecretarie was aanvankelijk gevestigd op de eerste etage van herberg de Jachtwagen aan de Rijksstraatweg; in de volksmond werd deze lokaliteit Hotel het Gemeentehuis genoemd. Later was op deze locatie Hotel de Horst gevestigd. Vanaf 1886 was de gemeente gehuisvest in het gemeentehuis aan de Rijksstraatweg/hoek Meerweg. Op deze locatie bevindt zich thans het winkelcentrum de Brinken.

In 1975 verhuisde de gemeente Haren naar een nieuw gemeentehuis aan het Raadhuisplein in het centrum van Haren.

De technische diensten waren vanaf 1929 aan de Harener Haven en de Westerse Drift gevestigd.

Ook in (inmiddels gesloopte) panden aan de Rijksstraatweg waren gemeentelijke diensten gehuisvest.

- Functionarissen -

Burgemeesters:

1811-1816	H.N. La Clé
1816-1841	J. van Trojen
1841-1852	R. de Sitter
1852-1893	L.T. Jorissen
1893-1910	jhr. C.H. Quintus
1911-1935	D. Boerema
1936-1943	H.J.H. Nauta
1946-1947	J. Klaasesz
1947-1974	mr. F.W. van Ketwich Verschuur
1974-1980	R.S. Hofstee Holtrop
1981-1997	K. Weide

De huidige burgemeester van Haren is de heer A. Gerritsen

Gemeentesecretarissen:

1907-1934	J. Winters
1934-1944	P. Wierenga
1945-1965	H. van der Wal
1965-1981	J.H. Smit
1981-1996	H.W. Gruben

De huidige gemeentesecretaris is de heer E. van Koldam

Raadsleden (tot 1821 leden conseil municipal) en assessoren over de periode 1811-1850

H. Breeman
R. Koops (assessor)
J. Hoenderken
J. Wuffen
J. Vos (assessor)
R. Hamming
C.H. Tjaden Jullens
D.G. Rengers Hora Siccama
E. Wilphorst
J. Bos
J. Veldman
C. Hornhuis
W. Homan
L. Rummerink (assessor)
J. Bolhuis (assessor)
J.J.A. Quintus

Wethouders over de periode 1851-1989

L. Rummerink	1851-1859
J. Bolhuis	1851-1883
J.J.A. Quintus	1859-1891
R. Hornhuis	1883-1894
H. Brink	1891-1905
P. Vorenkamp	1895-1907
H. van der Veen	1905-1914
R. Koops	1907-1917
A. Hoenderken	1916-1923
H. Smit	1917-1919
A.J. Folmer	1919-1923
J. Douma	1923-1935
J. Breeman	1923-1928
H.B. Bulthuis	1928-1934
W.C. Wildervanck	1934-1939
W. Remminga	1935-1944
C. Strating	1939-1944
F.J.G. Furda	1946-1952

K. Gaaikema Schuiring	1946-1958
T. Hoeksema	1949-1950, 1953-1954
C.H.A. ten Berge	1950-1953
J. Vroom	1955-1958
J. Smid	1958-1971
R.J. Rijpma	1958-1966
J. Veenema	1966-1974
H.J. Edzes	1966-1976
H.J. Rozema	1971-1978
O. Scheltema-de Nie	1974-1978
F.G. Groeneveld-Oost	1976-1983
G. Neutel	1978-1998
M.R. de Jong	1978-1988
H.J. Post	1983-1998

B. Thieme-Domela
Nieuwenhuis-Nijegaard 1988-1998

Raadsleden over de periode 1851-1989

L. Rummerink	1851-1859	W.C. Wildervanck	1927-1939
J. Bolhuis	1851-1883	W. Mansholt-Andrae	1927-1931
W. Homan	1851-1855	G. Plaat	1927-1930
J.J.A. Quintus	1851-1891	H.H. de Jongh	1930-1939
L.T. Jorissen	1851-1852	W. Remminga	1927-1946
N.B. vervolgens burgemeester		F.G. Petersen	1931-1946
H.H. van Hemmen	1851-1881	M. Jansen	1931-1935
R. de Sitter	1853-1856	W. Rost-Onnes	1931-1946
N.B. tot 1853 burgemeester		J. Zuidema	1935-1951
R. Hoenderken	1855-1873	J. Ebbinge	1935-1939
J. Bos	1856-1869	E.B. Dinkla	1935-1946
R. Hornhuis	1859-1894	P. Prak	1935-1946
J. Marring	1869-1881	E. Huisinga	1935-1940
J. Wolters	1872-1878	F.J.G. Furda	1939-1953
J. Wilphorst	1872-1895	C. de Haas	1940-1946
A. Pieters	1872-1879	H. Nagel	1939-1946
H.A. Steyn Paré	1872-1879	C. Strating	1939-1962
J.O. Hoenderken	1873-1903	T. Hoeksema	1946-1954
O.J. Quintus	1878-1895	J. van der Es	1946-1970
E. van Hemmen	1879-1899	H. Wierenga	1946-1949
W. Hoenderken	1879-1897	A. Visser	1946-1958
H. Brink	1881-1905	C.H.A. ten Berge	1946-1953
B.Houwing	1881-1889	W. Hogen Esch	1946-1970
P. Vorenkamp	1883-1907	H.J. Edzes	1946-1976
J.J. ten Cate Vissering	1889-1915	J. Ponsen	1946-1966
M.G. Vroom	1891-1893	G.W. van Calcar	1946-1949
J.R. Hoenderken	1893-1900	J. Roggema	1946-1962
H. van der Veen	1894-1914	H.C. Gelok	1946-1947
A. Hoenderken	1894-1935	K. L. Gaaikema Schuiringa	1946-1958
W. Bolhuis	1895-1907	H.C.P. Venema	1949-1966
R. Abels	1897-1915	P. Vlas	1949-1961
R. Koops	1899-1917	E. Beenes	1949-1953
J. Veldman	1900-1915	G. Jansen-Folmer	1951-1962
J. Timmer	1903-1918	K.G. Rozendal	1951-1960
G.A. Wisselink	1905-1907	T. Heikens	1953-1956
J.K. van Hemmen	1907-1919	J. Bosscher	1956-1958
G.H. Bolhuis	1907-1911	J. Vroom	1955-1958
B.Blomsma	1910-1912	J. Smid	1958-1971
C.J. van Heel	1911-1912	C.J. Nijland	1953-1957
F.Buiter	1914-1919	W. Gaaikema-van Weel	1957-1958
J. Breeman	1914-1928	J.H.C. Ledeboer-Bitter	1958-1970
E. van Hemmen	1915-1927	G.W. Haas	1958-1962
J.F. de Jager	1915-1916	J. Buunk	1960-1982
A.J. Folmer	1915-1923	J. Veldhuis	1958-1974
W. Lutgers	1915-1938	A.G. Swart	1961-1966
H. Havinga	1916-1919	W. Abbring	1962-1966
H. Moorman	1917-1919	C.W. Mol	1962-1970
H. Gerding	1919-1946	J. Veenema	1962-1978
H. Hemmes	1919-1923	J. van der Zwaag	1962-1970
A. Jager - Longepée	1919-1923	J.M. Handelé	1966-1971
A. de Jonge	1919-1923	J. Koning	1968-1974
F.J. de Vries	1919-1927	M. Sanders	1966-1978
J. Vroom	1919-1922	J.H. Schierbeek	1966-1970
J. Berends	1923-1927	D.J. Uiterwijk	1966-1970
D. Banga	1923-1939	H. Venema	1966-1978
P. van Delden	1923-1927	L. Wieldraaijer	1966-1970
J. Douma	1923-1939	G. Gorter	1970-1974
E. Hooiveld	1923-1939	T. Bulkuizen-Helgering	1970-1974
H.B. Bulthuis	1928-1939	J.H. Huisman	1970-1980

T. Huppes	1970-1974
M.G. de Koning	1970-1978
F.G. Groeneveld-Oost	1970-1983
H.J. Rozema	1970-1979
A.M. Seelt	1970-1971
F.G.C. Verschure	1970-1974
A. Wedekind	1971-1990
R. Siekmans	1971-1982
H. Baas	1974-1976
J.S.G. Dorhout	1974-1978
I.H. van den Driessche	1974-1978
M.R. de Jong	1974-1988
G. Meffert-Kruze	1974-1982
H.J. Post	1976-1998
P. Danz	1978-1986
P.R. van Hasselt	1978-1982
F. Liemburg	1978-2002
G. Neutel	1978-1998
L.G. Oldenbanning	1978-1979
B. Thieme-Domela Nieuwenhuis Nijegaard	1978-1998
J. vd Werff-Veerkamp	1978-1986
E.J.H. Bennema	1980-1982
T.F. Biewenga	1979-1994
A.A. ten Kate -- Veen	1979-1982
P.R.A. Terpstra	1979-1987
F. Eisses	1982-1986
A.C. Slijkerman-Geurts	1982-1998
H.J. van der Wal	1982-1998
G. Weening	1982-1994
H. Tjalsma	1982-1986
M.H.M. Hensen-Muelink	1983-1990
M. Verbeek	1985-2002
B. Dusink	1986-1998
F. Ekens-van Dam	1986-1998
R.C.M. van Glansbeek	1986-1993
P. Siersema-Smit	1986-1990
A. Steenbergen	1986- nog steeds raadslid
B. Bourgonjen	1988-1990
G.J. Thomas	1989-1990

III Het archief van de gemeente Haren

Gegevens over het archief van de gemeente Haren treffen we aan in de gemeenteverslagen, die gedurende de periode 1851-1929 jaarlijks werden uitgebracht. Later is er informatie over het archief te vinden in de inspectieverlagen van de provincie Groningen.

In het gemeenteverslag van 1855 staat over het archief het volgende vermeld; "*het archief bevindt zich in een uitstekenden staat*".

Ook in de daaropvolgende jaren volgt een soortgelijke vermelding.

Nu zou men kunnen veronderstellen dat men niet al te kritisch naar het eigen archief heeft gekeken, maar het inspectierapport van de provincie loegenstraft deze redenering. In 1924 beschrijft de inspecteur de toestand van het archief als volgt; "*het archief maakt een uitstekenden indruk, de materiële verzorging is zeer goed*". Ook de toegankelijkheid van het archief krijgt een prima beoordeling. Aan de hand van lijsten op onderwerp en een alfabetische klapper kunnen de archiefstukken snel gevonden worden. Het archief is opgeborgen in kasten in een aparte ruimte met een gering gevaar voor brand.

Dat de eisen van archiefopslag later veel kritischer zijn is te lezen in het inspectieverlag van 1952. Daaruit blijkt dat in het toenmalige gemeentehuis aan de Rijkstraatweg slechts de notulen en de registers van de burgerlijke stand en bevolking in een kluis werden opgeborgen. Het oude archief

stond op zolder waarbij de serie ingekomen stukken uit de 19^e eeuw zaten verpakt in pakpapier bijeengebonden met touw. Het lopende archief bevond zich op de secretarie. Welke noodverbanden vervolgens werden aangelegd om aan deze toestand een einde te maken wordt verder niet vermeld.

In 1970 stond de archiefinspectie wederom op de stoep. De beoordeling was ongeveer hetzelfde als in 1952. Lovende kritieken over de structuur van het archief, maar kritische noten over de opslag van de archiefbescheiden. De verwachting toen was dat het nieuwe gemeentehuis voor dit laatste een passende oplossing zou bieden en uiteindelijk was de ingebruikneming van de archiefbewaarplaats in het gemeentehuis aan het Raadhuisplein een veel betere garantie voor het behoud van de archieven.

De ordening van het archief heeft in de periode 1811-1989 grote veranderingen ondergaan. In de kleinschalige gemeentelijke organisatie van de 19^e eeuw was een chronologische ordening van de stukken toereikend. Van belang was het tijdstip van binnenkomst. De ingekomen stukken werden per jaar chronologisch opgeborgen en geregistreerd in de registers van ingekomen en uitgaande stukken. Deze registers fungeerden als nadere toegang en als geheugensteun.

In de serie 'Ingekomen stukken' treffen we een grote verscheidenheid aan over alle onderwerpen waar het gemeentebestuur bemoeienis mee kreeg. Naast de ingekomen stukken waren er tevens brievenboeken (de missiveboeken) waarin de uitgaande brieven te vinden waren. Andere series waren de notulen van de afzonderlijke organen van het gemeentebestuur.

Diverse bijzondere taken zoals militie, landbouw, belastingen, onderwijs, patenten en bevolkingsregisters werden afzonderlijk geadministreerd. Halverwege de 19^e eeuw werd de toestand van de gemeente jaarlijks nauwgezet vastgelegd in jaarlijkse verslagen. Voor het onderwijs en de landbouw werden aparte verslagen gemaakt. Deze verslagenseries zijn een grote bron van informatie over zowel algemene als bijzondere onderwerpen.

Het zoeken naar specifieke informatie in de chronologisch geordende ingekomen stukken is een lastige zaak. Weliswaar vormen de registers van ingekomen en uitgaande stukken een nadere toegang, maar het ontbreken van een alfabetische index bemoeilijkt het zoeken naar de juiste informatie. Vanaf 1907 is de alfabetische index er wel. Notulen van de gemeenteraad en het college van burgemeester en wethouders, alsmede de ingekomen en verzonden correspondentie zijn alfabetisch geïndexeerd op rubriek.

Aan de hand van rubrieken kan de gevraagde informatie snel gevonden worden.

Dit 'rubriekensysteem' heeft niet lang plaatsgevonden. Reeds in 1916 schakelde de gemeente Haren als een van de eerste gemeenten in Nederland over op een methode van zaaksgewijze ordening van het archief het zgn. 'dossierstelsel'. Deze door J.A. Zaalberg, gemeentesecretaris van de gemeente Zaandam, ontworpen methodiek impliceert de rangschikking van dossiers naar een systematisch opgestelde code.

Het secretarie-archief van de gemeente Haren werd vanaf 1 januari 1916 gedeeltelijk en vanaf 1 januari 1921 volledig ingericht volgens deze basisarchiefcode. Tot op de dag van vandaag wordt van deze basisarchiefcode gebruik gemaakt.

Ook de archieven van de gemeentebedrijven en de afzonderlijke takken van dienst zijn aan de hand van deze systematiek gerangschikt.

Mijn persoonlijke ervaring tijdens de bewerking van het archief is dat de structuur en de codering van de archiefbescheiden meer dan uitstekend te noemen is. Met name vanaf 1950 is de basis archiefcode op een nauwgezette en zorgvuldige wijze toegepast. Verwijtbaar is de vaak slordige materiële verzorging. Ik doel hierbij met name op de aanwezigheid van vele nietjes en paperclips in de dossiers. Het is jammer dat de raadsnotulen en diverse andere archiefstukken bulken van dergelijke ijzerwaren. Bij de bewerking zijn deze zo veel mogelijk verwijderd. Overigens heeft de aanwezigheid van de paperclips en nietjes niet tot schade aan de archiefbescheiden geleid.

Vernietiging van archiefstukken heeft altijd beperkt plaatsgevonden. Voordeel hiervan is dat vele plaatselijke en dus specifieke Harense zaken bewaard zijn gebleven. Bij veel gemeentelijke organisaties blijven vaak de beleidsstukken bewaard en wordt de uitvoering vernietigd, maar het is vaak de uitvoering die een goed tijdsbeeld geeft van wat zich allemaal in een gemeentelijke samenleving op diverse gebieden heeft afgespeeld.

Nadeel van de beperkte vernietiging is dat veel overbodige stukken het archief onoverzichtelijk maken. In overleg en samenwerking met de archiefmedewerkers van de gemeente Haren zijn daarom tijdens de inventarisatie de (op termijn) voor vernietiging in aanmerking komende dossiers verwerkt in het dossierregistratiesysteem File Trak. De voor vernietiging in aanmerking komende stukken bevinden zich dus niet meer in het archief. Weer andere, voor vernietiging in aanmerking komende stukken zijn

In het archief komen een aantal grote series voor. De hinderwetvergunningen, bestemmingsplannen, wegendossiers, woningwetwoningen en gemeentelijke eigendommen zijn volledig in bijlagen opgenomen.

Persoonsdossiers van leden van het vrijwillige brandweerkorps zijn te vinden onder de rubriek 'openbare veiligheid'. Omdat deze personen slechts een aanstellingsbrief van het college van burgemeester en wethouders hadden, zijn zij niet opgenomen bij de personeelsdossiers.

De overige series zoals de notulen van de raad en het college, de aan- en verkopen, de begrotingen en rekeningen en de registers van bevolking en burgerlijke stand zijn volledig in de inventaris opgenomen.

De archieven van de gemeentebedrijven en de aparte takken van dienst zijn in één apart hoofdstuk beschreven. Criterium voor een aparte tak van dienst is dat deze deel uitmaken van de beheersverordening gemeentebedrijven.

De inventarisatie heeft plaatsgevonden in het kader van de bepalingen van de Archiefwet 1995 waarin vermeld staat dat archieven binnen een termijn van twintig jaar overgedragen moeten zijn naar de archiefbewaarplaats. Door deze inventarisatie voldoet het archief ook aan eisen als toegankelijkheid, en goede en geordende staat.

V Aanwijzingen voor de gebruiker

Inzage in de archiefbestanddelen kan worden aangevraagd bij de afdeling Systemen en Informatie, sectie Archief van de gemeente Haren, Raadhuisplein 10 te Haren.

Het postadres van de gemeente Haren is Postbus 21, 9750 AA Haren.

Telefoonnummer 050-5339911

E-mail gemeente@haren.nl

De openingstijden van het gemeentehuis zijn maandag tot en met vrijdag van 08.00 –13.00 uur en op maandag van 16.00 – 18.00 uur.

De openbaarheid van de volgende archiefbescheiden is opgeschort.

De aktes van geboorte, huwelijk en echtscheiding en overlijden. De openbaarheid van deze registers gaat in na respectievelijk 100, 75 en 50 jaar.

De volgende gegevens zijn in principe niet openbaar

= Persoonskaarten en archiefkaarten van overleden en vertrokken personen.

= inv.nr 1006 (lijders aan paratyfus)

= Hinderwetvergunningen met gevoelige bedrijfsinformatie

Als de archiefbescheiden ouder zijn dan 75 jaar vervalt de beperking.

Voor het kopiëren van bouwtekeningen moet rekening worden gehouden met de eventuele betaling van auteursrechten.

VI Geraadpleegde literatuur

*	Haren, van vroeger tot nu	Dr. W. Formsma e.a. (Haren 1979)
*	Naar school in Haren	H. Polman
*	Bezetting en bevrijding van Haren	H.J.C. Bekenkamp
*	Lexicon Nederlandse Archief termen	St. Archief Publicaties (Den Haag 1983)

wel bewaard gebleven, omdat deze specifieke plaatselijke aangelegenheden betreffen. Tevens is ervoor gekozen om alle stukken gedurende de periodes 1811-1920 en 1940-1945 te bewaren. Bij de aanvang van de inventarisatie bedroeg het aantal strekkende meters van het archief over de periode 1921-1989 zo'n 155 meter. Na de inventarisatie is dit teruggebracht tot 110 meter. Deze cijfers impliceren niet dat er 45 meter archief vernietigd is. Ongeveer 25 meter besloeg de periode ná 1989. Geconcludeerd kan worden dat ongeveer 20 meter archief (op termijn) vernietigd is.

IV Verantwoording van de inventarisatie archief 1811-1989

IV-a Algemeen

De toegankelijkheid van het archief van de gemeente Haren over de periode 1811-1920 was tot op heden gewaarborgd door een stukkenlijst, die min of meer op volgorde van de basis archiefcode was samengesteld. De toegankelijkheid van het archief over de periode 1921-1989 was gewaarborgd door een drietal opeenvolgende dossierinventarissen. Overigens gold deze toegankelijkheid alleen voor diegenen die kennis hebben van de basis archiefcode.

Voor de inventarisatie is gekozen voor een tweedeling. In 1916 heeft de gemeente Haren de overstap gemaakt om de stukken te archiveren volgens de basis archiefcode. Deze systematische code is gebaseerd op de taken van de gemeente. Overigens werden deze taken sedert de inwerkingtreding van de Gemeentewet in 1851 al grotendeels door de gemeente Haren verricht.

Voor de tweedeling in de periodes 1811-1920 en 1921-1989 is gekozen omdat vanaf 1921 volledig is overgegaan op archivering volgens de basis archiefcode. In 1916 was reeds een aanvang gemaakt met deze werkwijze, maar aangezien enkele series doorliepen tot 1920 is gekozen om de "knip" bij het jaar 1921 te maken.

Het komt voor dat stukken van na 1920 toch in de inventaris 1811-1920 voorkomen; andersom zijn er stukken van voor 1920 opgenomen in de inventaris 1921-1989. De reden hiervoor is om series, notulen, stukken en verordeningen als één geheel bij elkaar te houden en niet te laten versnipperen over twee deelinventarissen.

Series, stukken en verordeningen die enkele jaren ná 1989 doorlopen zijn ook opgenomen in de inventaris. Ook hier is de reden om zaken bij elkaar te houden, hetgeen voor onderzoekers wel zo praktisch is.

Bij het beschrijven van de archiefbestanddelen is zo veel mogelijk uitgegaan van het gezichtspunt van de gemeente Haren. Als redactionele vorm is gekozen voor 'stukken betreffende'. Indien de archiefbescheiden uit één of twee stukken bestaan wordt de daadwerkelijke vorm benoemd, zoals besluit, nota, verordening of rapport. Verder komen de termen notulen, vergunning, grootboek, register, rekening, begroting en bestek voor.

Alle archiefbescheiden zijn verpakt in zuurvrij materiaal en dito dozen. Hoe de stukken zijn opgeborgen staat steeds achter elke omschrijving vermeld. Opberging geschiedt meestal door de stukken te verpakken in een omslag. De omslag is qua omvang en uiterlijk te vergelijken met een dossier. Andere uiterlijke vormen zijn: pak (omvangrijker dan een omslag), deel (archiefbescheiden in boekvorm, zoals bijvoorbeeld registers), band (afzonderlijke archiefbescheiden die in boekvorm zijn ingenaaid), katern (in elkaar gevouwen bladen) en stuk (een enkel blad of rapport).

Indien een beschrijving nadere verduidelijking behoeft of verwezen wordt naar een ander inventarisnummer, dan staat onder de beschrijving een 'nota bene' (N.B.) vermeld met een verwijzing of nadere uitleg.

Bij geografische aanduidingen in de beschrijvingen wordt bij de buitendorpen altijd de plaatsnaam aangegeven. Bij aangelegenheden betreffende het dorp Haren gebeurt dit niet, tenzij dit voor de duidelijkheid wel wenselijk is.

IV-b Periode 1811-1920

De inventaris is in vier hoofdgedeeltes te onderscheiden:

- A. Bestuur en administratie; het organisme van de gemeente
- B. Afzonderlijke taken
- C. Documentatie
- D. Burgerlijke stand

De onderdelen A. en B. kennen weer hun subhoofdstukken.

Vernietiging van archiefbestanddelen tijdens de inventarisatie heeft niet plaatsgevonden.

Waarschijnlijk is in het verleden al veel archiefmateriaal vernietigd.

In het archief bevonden zich veel losse stukken. Wanneer deze losse stukken bij een serie hoorden, heeft aanvulling van die series plaatsgevonden. In elk ander geval zijn de losse stukken apart beschreven en in de diverse rubrieken geplaatst.

Diverse series zijn niet compleet. In enkele gevallen zijn er hiaten te constateren; in dat geval staat dat bij de omschrijvingen aangetekend.

Alle in het archief voorkomende stukken zijn openbaar. Opschorting van de openbaarheid geldt voor de geboorte-aktes. Deze aktes zijn openbaar na honderd jaar.

IV-c Periode 1921-1989

De inventaris is in zes hoofddeeltes te onderscheiden:

1. Organisme
2. Taakuitvoering
3. Bibliotheek en Documentatie
4. Gemeentebedrijven en afzonderlijke takken van dienst
5. Burgerlijke stand
6. In bewaring gegeven archieven
7. Zes bijlagen

De inventarisatie strekt zich uit over de periode 1921-1989. Het startjaar 1921 is ingegeven door het feit dat rond dat jaar de basis archiefcode volledig werd ingevoerd. Hier is dus sprake van een administratieve cesuur. Het eindjaar 1989 is vastgesteld op verzoek van de gemeente Haren. In het archief, zoals het werd aangetroffen, bevonden zich nog diverse archiefbescheiden die voor vernietiging in aanmerking kwamen. Veel van deze dossiers zijn, in overleg met de archiefmedewerkers, vernietigd op grond van de lijst van voor vernietiging in aanmerking komende bescheiden vastgesteld bij beschikking van de ministers van Binnenlandse Zaken en Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur van 24 augustus 1983. Andere stukken zijn op vernietigingstermijn weggezet in het vernietigingsblok. Registratie van de (op termijn) vernietigbare stukken heeft plaatsgevonden in het registratiesysteem Filetrak.

In het geval van specifieke plaatselijke aangelegenheden heeft geen vernietiging plaatsgevonden.

De personeelsdossiers zijn niet meegenomen in de inventarisatie. De gemeente Haren kiest voor een apart, te behouden archiefblok met personeelsdossiers.

Het archief van de Gemeentepolitie is reeds eerder geïnventariseerd. Weliswaar is bij deze inventaris een als tak van dienst een politiearchief bijgevoegd, maar dit betreft de correspondentie die de gemeente Haren met en over de politie heeft gevoerd.

De bouwvergunningen zijn ook niet meegenomen in dit inventarisatieproject. Dit archief bevindt zich op de afdeling Bouw- en Woningtoezicht en zal binnenkort gedigitaliseerd worden.

Het archiefgedeelte van 1921-1989 is nagenoeg volledig. In een incidenteel geval mankeert er iets aan de volledigheid en/of aanwezigheid van de stukken. Indien dat het geval is, staat dat onder de desbetreffende beschrijving in de vorm van een 'nota bene' vermeld.

Omdat het om een modern en zaaksgewijs gevormd archief handelt, is gekozen voor een hoofdindeling "Organisme – Taakuitvoering". Een dergelijke indeling bevordert de overzichtelijkheid en bruikbaarheid van de inventaris. Stukken van algemene aard zoals de notulen van de bestuursorganen zijn te vinden in het onderdeel "Organisme".

De volgorde in de rubrieken binnen dit inventarisgedeelte en dus ook van het archief, is zo veel mogelijk afgeleid van de basis archiefcode van de Vereniging Nederlandse Gemeenten.

Binnen de rubrieken zijn de beschrijvingen chronologisch gerangschikt. In enkele gevallen is een alfabetische of andere volgorde gehanteerd.

De gemeentelijke belastingen en rechten zijn integraal in één rubriek opgenomen. Overigens is gekozen om deze bescheiden niet te plaatsen onder de taak, maar onder het organisme van de gemeente. Uitgangspunt hierbij is dat de gemeente heffingen verricht als hulpmiddel om haar taken uit te voeren.

Diverse subrubrieken uit de basis archiefcode zijn in deze inventaris als afzonderlijke rubrieken opgenomen. Voorbeelden zijn onder meer bevolking, ruimtelijke ordening, volkshuisvesting, milieu, onderwijs en sport en recreatie.

Voorts is vermeden dat rubrieken slechts één of twee beschrijvingen bevatten. In dat geval zijn kleine rubrieken geclusterd in één rubriek. Een voorbeeld hiervan is de rubriek 'openbare orde' waarin ook aangelegenheden betreffende politie en justitie zijn bijgevoegd.